

DẤU ẤN VĂN HÓA PHƯƠNG ĐÔNG TRONG VÕ THUẬT CỔ TRUYỀN Ở VIỆT NAM

TS. Nguyễn Hùng Dũng¹; ThS. Đoàn Lê Quế Trân²

Tóm tắt: Bài báo phân tích dấu ấn văn hóa phương Đông trong võ thuật truyền thống Việt Nam, xem xét mối tương quan giữa tính khoa học và hợp lý trong các bài tập vận động và các yếu tố tâm lý ý thức trong kỹ thuật chiến đấu và rèn luyện sức mạnh thể chất cũng như tinh thần. Thông qua đó góp phần làm rõ những nhận thức về quy luật tự nhiên và các tập tục văn hóa xã hội thông qua hoạt động thể dục thể thao, cụ thể là các hoạt động rèn luyện võ thuật truyền thống.

Từ khóa: Văn hóa phương Đông, võ thuật truyền thống, kỹ thuật chiến đấu, Triết lý trong giáo dục thể chất

Abstract: This article analyzes the Eastern cultural imprint in Vietnam's traditional martial arts, examining the correlation between the scientific and rational aspects in movement exercises and the psychological and conscious factors in combat techniques as well as in the training of physical strength and spirit. Through this analysis, it contributes to clarifying the understanding of natural laws and socio-cultural customs as reflected in sports activities, specifically through traditional martial arts training.

Keywords: Eastern culture, traditional martial arts, combat techniques, philosophy in physical education.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Võ thuật là hệ thống các kỹ thuật chiến đấu được con người sáng tạo và phát triển nhằm bảo vệ bản thân, tấn công hoặc phòng thủ trước đối phương. Võ thuật không chỉ đơn thuần là một hình thức chiến đấu mà còn chứa đựng giá trị văn hóa, triết lý sống, rèn luyện thể chất và tinh thần.

Võ thuật truyền thống Việt Nam có lịch sử lâu đời, cụ thể có thể phân chia thành 10 thời kỳ như sau: Thời huyền sử: chế độ thị tộc (2879-111 tr. CN.) Thời Bắc thuộc (111 tr. CN. - 906) Thời kỳ thành lập quốc gia: Ngô, Đinh, Tiền Lê (906-1009) Thời kỳ hoàn bị quốc gia: Lý, Trần (1010-1341) Thời kỳ trung suy: Trần mạt, Hồ, Minh thuộc (1341-1427) Thời kỳ phục hưng: Hậu Lê, Mạc (1427-1540) Thời kỳ phân ly: Lê, Mạt, Trịnh-Nguyễn, Tiền Nguyễn (1540-1802) Thời kỳ thống nhất: Hậu Nguyễn (1802-1883) Thời kỳ Pháp thuộc (1883-1945) Thời kỳ hiện kim (1945 tới nay)

Võ thuật truyền thống Việt Nam là một phần quan trọng trong đời sống văn hóa và lịch sử dân tộc, không chỉ đơn thuần là một hệ thống kỹ thuật chiến đấu mà còn mang đậm triết lý sống, tư tưởng và bản sắc văn hóa. Trong quá trình hình thành và phát triển, võ thuật truyền thống Việt Nam đã chịu ảnh hưởng sâu sắc từ nền văn hóa phương Đông, đặc biệt là tư tưởng Nho giáo, Phật giáo và Đạo giáo. Những yếu tố này không chỉ thể hiện trong hệ thống quyền pháp, binh khí mà còn thấm nhuần trong tinh

thần thượng võ, đạo đức và triết lý tu dưỡng bản thân của người luyện võ. Bên cạnh những giá trị bản địa, dấu ấn của văn hóa phương Đông trong võ thuật Việt Nam còn thể hiện qua nguyên tắc Âm – Dương, Ngũ hành, sự hòa quyện giữa thể chất và tinh thần, cũng như cách võ đạo được xem như một con đường hướng đến sự hài hòa giữa con người với thiên nhiên và xã hội. Chính những ảnh hưởng này đã giúp võ thuật truyền thống Việt Nam phát triển theo một hướng đặc trưng, vừa mang tính thực chiến, vừa đề cao đạo nghĩa, lễ nghi và lòng nhân ái. Tuy nhiên, trong bối cảnh hiện đại, khi giao thoa văn hóa ngày càng mạnh mẽ, việc nhìn nhận và bảo tồn những giá trị văn hóa phương Đông trong võ thuật truyền thống Việt Nam trở thành một vấn đề đáng quan tâm. Làm thế nào để duy trì được những giá trị cốt lõi này trong quá trình phát triển võ thuật? Đây là những biểu hiện rõ nét của văn hóa phương Đông trong võ thuật Việt Nam? Đó là những câu hỏi cần được phân tích và làm rõ nhằm khẳng định vai trò của võ thuật truyền thống không chỉ là một di sản văn hóa mà còn là một phần quan trọng trong bản sắc dân tộc.

Quá trình nghiên cứu tác giả đã sử dụng các phương pháp: tổng hợp tài liệu; so sánh; thống kê; phân tích văn hóa....

2. KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU VÀ BÀN LUẬN

2.1. Sự phát triển của phong trào Võ cổ truyền ở Việt Nam trong năm 2024

Năm 2024, phong trào Võ cổ truyền Việt Nam phát triển mạnh mẽ với sự tham gia của đông đảo võ sinh, huấn luyện viên và các câu lạc bộ trên cả nước. Bên cạnh việc duy trì và mở rộng hoạt động huấn luyện, các giải đấu và sự kiện võ thuật lớn cũng được tổ chức nhằm quảng bá và bảo tồn giá trị Võ cổ truyền. Chúng ta sẽ thấy rõ thực tiễn này qua hai bảng thống kê như sau:

Qua hai bảng thống kê trên, ta thấy các hoạt động chủ yếu của phong trào võ thuật năm 2024 ở Việt Nam bao gồm các hoạt động sau:

(a) Tổ chức các giải đấu cấp quốc gia và địa phương nhằm nâng cao trình độ và thúc đẩy phong trào luyện tập Võ cổ truyền.

(b) Đẩy mạnh công tác bảo tồn và phát huy giá trị Võ cổ truyền thông qua hoạt động giảng dạy trong trường học, các trung tâm đào tạo võ thuật.

(c) Hợp tác với các tổ chức quốc tế để quảng bá Võ cổ truyền Việt Nam ra thế giới.

Mặc dù phong trào Võ cổ truyền tiếp tục phát triển, vẫn còn nhiều thách thức như sự cạnh tranh với các môn võ hiện đại, thiếu hụt nguồn lực đào tạo và cần có chính sách hỗ trợ phát triển bền vững. Trong tương lai, cần có sự đầu tư hơn nữa vào công tác đào tạo, tổ chức nhiều giải đấu và đẩy mạnh

truyền thông để nâng cao nhận thức và thu hút thế hệ trẻ tham gia luyện tập Võ cổ truyền. Năm 2024 chứng kiến sự phát triển tích cực của phong trào Võ cổ truyền ở Việt Nam, đặc biệt là tại Bình Định. Với những nỗ lực trong công tác bảo tồn, đào tạo và quảng bá, Võ cổ truyền Việt Nam tiếp tục khẳng định vị thế của mình trong nền võ thuật dân tộc và quốc tế.

2.2. Mối quan hệ biện chứng giữa văn hóa phương Đông và võ thuật truyền thống Việt Nam

Võ thuật truyền thống Việt Nam không chỉ là một hệ thống kỹ thuật chiến đấu mà còn là sự kết tinh của những giá trị văn hóa phương Đông. Mối quan hệ biện chứng giữa hai yếu tố này thể hiện rõ ràng trong sự tác động qua lại và bổ sung lẫn nhau giữa tư tưởng triết học phương Đông với tinh thần, phương pháp luyện tập và ứng dụng của võ thuật cổ truyền. Võ sư Ngô Xuân Bính trong Nhất Nam căn bản có viết: “Tôi nhận thấy võ dân tộc nói chung và võ Nhất Nam nói riêng, không những là một bộ môn cần tổ chức nghiên cứu mà còn là một bộ môn có tính ứng dụng cao trong nhiều lĩnh vực: Chẳng những về mặt y học, thể thao, giáo dục mà còn về mặt chính trị, kinh tế, văn hóa và sử học”. Trước hết, võ thuật truyền thống Việt Nam chịu ảnh hưởng sâu

Bảng 1. Số liệu thống kê về phong trào học Võ cổ truyền ở Việt Nam năm 2024

Chỉ số	Năm 2024
Số lượng võ sinh tại tỉnh Bình Định	Hơn 12.000 võ sinh
Số lượng câu lạc bộ (CLB) Võ cổ truyền tại tỉnh Bình Định	185 võ đường, CLB
Số lượng huấn luyện viên (HLV) Võ cổ truyền tại tỉnh Bình Định	500 HLV
Số lượng HLV, trọng tài tham gia tập huấn tại Bình Định	Gần 100 HLV, trọng tài
Số lượng vận động viên (VĐV) tham gia Giải vô địch Võ cổ truyền quốc gia	650 VĐV từ 32 đoàn
Số lượng HLV, VĐV tham gia Giải vô địch các CLB Võ cổ truyền toàn quốc	Hơn 800 HLV, VĐV từ 37 CLB
Số lượng võ sinh tham gia Giải Võ cổ truyền các võ đường Bình Định tranh cúp Hoàng đế Quang Trung	Hơn 800 võ sinh từ 70 võ đường, CLB
Số lượng võ sinh tham gia Giải Võ cổ truyền các lứa tuổi học sinh tại huyện Phù Cát, Bình Định	362 võ sinh từ 12 CLB

Bảng 2. Số liệu thống kê về thành tích của Võ cổ truyền Việt Nam trong năm 2024

Chỉ số	Năm 2024
Số lượng quốc gia và vùng lãnh thổ có phong trào Võ cổ truyền Việt Nam	Hơn 70
Số lượng trung tâm đào tạo Võ cổ truyền Việt Nam trên thế giới	Trên 400
Số lượng vận động viên tham gia Giải vô địch Võ cổ truyền quốc gia	650 vận động viên từ 32 đoàn
Thành tích của võ thuật cổ truyền tỉnh Bà Rịa – Vũng Tàu tại các giải trong nước và khu vực	162 huy chương (47 HCV, 73 HCB, 42 HCD)

sắc của các hệ tư tưởng lớn như Nho giáo, Phật giáo và Đạo giáo. Nho giáo đề cao đạo lý, nhân nghĩa và kỷ cương xã hội, từ đó ảnh hưởng đến nguyên tắc xử thế của người luyện võ, nhấn mạnh tinh thần “Võ đạo” – không chỉ rèn luyện thể chất mà còn tu dưỡng đạo đức. Điều này được thể hiện trong các lời dạy của võ sư đối với môn sinh, như “Tiên học lễ, hậu học võ” hay “Võ công cao cường nhưng không được lạm dụng.” Trong khi đó, Phật giáo góp phần hình thành tinh thần từ bi, nhẫn nhịn và lòng vị tha, giúp người học võ hiểu rằng võ thuật không chỉ để chiến đấu mà còn là con đường hướng đến sự an nhiên, tự tại. Đạo giáo, với tư tưởng thuận theo tự nhiên, ảnh hưởng đến phương pháp tập luyện, đặc biệt là cách ứng dụng nguyên lý Âm – Dương, Ngũ hành vào đòn thế và chiến thuật thi đấu. Bên cạnh yếu tố triết học, văn hóa phương Đông còn tác động đến phương thức tổ chức và truyền bá võ thuật. Hệ thống truyền dạy võ thuật Việt Nam mang đặc trưng của mô hình sư đồ – nơi võ sư không chỉ là người truyền đạt kỹ năng mà còn là tấm gương về đạo đức và nhân cách. Điều này phản ánh quan niệm “tôn sư trọng đạo” trong văn hóa phương Đông. Ngoài ra, sự kết hợp giữa võ thuật và các hình thức nghệ thuật dân gian như hát bội, lễ hội Võ cổ truyền cũng thể hiện sự gắn kết chặt chẽ giữa võ thuật và nền văn hóa dân tộc. Như vậy, võ thuật truyền thống Việt Nam và văn hóa phương Đông có mối quan hệ biện chứng, vừa chịu sự chi phối của các hệ tư tưởng triết học, vừa phản ánh những giá trị văn hóa bản địa. Chính sự hòa quyện này đã tạo nên bản sắc độc đáo của Võ cổ truyền Việt Nam, vừa mang tính thực chiến, vừa chứa đựng chiều sâu triết lý và tinh thần nhân văn. Đúng như Ronald L.Holt đã nhận định: “Võ thuật là một phần hấp dẫn của văn hóa nhân loại, có những tác động đến tín ngưỡng - tôn giáo, triết học, sự phân tầng xã hội, và thế giới quan. Trước khi có súng đạn, võ thuật có tầm quan trọng sống còn trên chiến trường và nó còn như một hệ thống để phòng vệ. Võ thuật đáng được nghiên cứu từ góc độ nhân loại học vì các lý do: những người thực hành võ là hiện thân của những mẫu anh hùng, làm cho võ thuật trở thành những biểu tượng có nghĩa và có tính nghi lễ. Hệ thống võ thuật là một bản sắc xã hội đặc thù, triết học và có căn tính tập thể. Một số thực hành võ thuật như là hệ thống tôn giáo có tính ma thuật và việc hiểu những nguồn gốc sinh học và văn hóa của sự xung đột của con người là một trong những nhiệm vụ quan trọng của nhân

loại học”.

2.3. Bảo tồn văn hóa truyền thống phương Đông và phát triển văn hóa võ thuật Việt Nam trong bối cảnh xã hội hiện đại

Trong bối cảnh toàn cầu hóa và hiện đại hóa, việc bảo tồn các giá trị văn hóa truyền thống phương Đông trở thành một thách thức lớn. Đặc biệt, văn hóa võ thuật Việt Nam – một di sản gắn liền với tinh thần dân tộc, lịch sử đấu tranh và hệ tư tưởng phương Đông – đang đứng trước những cơ hội và thách thức trong quá trình phát triển. Làm thế nào để bảo tồn bản sắc võ thuật truyền thống mà vẫn phù hợp với sự biến đổi không ngừng của xã hội hiện đại là một vấn đề quan trọng cần được quan tâm.

Trước hết, văn hóa võ thuật Việt Nam không chỉ đơn thuần là hệ thống kỹ thuật chiến đấu mà còn là sự kết tinh của tư tưởng triết học phương Đông, bao gồm Nho giáo, Phật giáo và Đạo giáo. Trong thời phong kiến, các triều đại hết sức quan tâm trong việc kết hợp giáo dục tư tưởng Nho giáo vào dạy võ. Theo đó, “Một môt son chói lọi”, “mở đầu kỉ nguyên mới của nền võ học dân tộc chính là sự kiện ra đời trường võ học vào năm 1721 do vua Lê Dụ Tông và chúa Trịnh Cương khai sáng”. Tư tưởng Nho giáo đề cao đạo đức, lễ nghĩa, ảnh hưởng đến nguyên tắc “tôn sư trọng đạo” trong quá trình truyền dạy võ thuật. Phật giáo mang đến tinh thần từ bi, nhẫn nhịn, giúp người luyện võ hiểu rằng võ thuật không chỉ để chiến đấu mà còn là con đường tu dưỡng bản thân. Đạo giáo với nguyên lý Âm – Dương, Ngũ hành giúp định hình hệ thống đòn thế, chiến thuật thi đấu và phương pháp luyện tập phù hợp với tự nhiên. Đây là những giá trị cốt lõi làm nên bản sắc võ thuật Việt Nam, đồng thời thể hiện sự hòa quyện giữa võ đạo và văn hóa phương Đông. Tuy nhiên, trong bối cảnh hiện đại, sự phát triển mạnh mẽ của các môn võ quốc tế như Karate, Taekwondo, Judo hay MMA đã tạo nên sức cạnh tranh không nhỏ đối với Võ cổ truyền Việt Nam. Nhiều người trẻ có xu hướng chọn các môn võ hiện đại vì tính thực dụng cao, hệ thống thi đấu chuyên nghiệp và cơ hội phát triển quốc tế. Điều này đặt ra thách thức lớn đối với việc duy trì và phát triển võ thuật truyền thống. Nếu không có những giải pháp hợp lý, nguy cơ mai một những giá trị tinh thần và kỹ thuật của Võ cổ truyền là điều khó tránh khỏi. Để bảo tồn và phát triển văn hóa võ thuật Việt Nam trong xã hội hiện đại, cần có những biện pháp cụ thể và đồng bộ. Trên thực tế nghiên cứu, ta “Còn thiếu những công trình nhìn từ

góc độ nghiên cứu văn hóa, trong đó có văn hóa học, để đi sâu vào những vấn đề về nguồn gốc, đặc trưng và bản sắc của văn hóa Việt với tư cách là một nền văn hóa võ. Mặt khác, từ thực tiễn võ, có thể thấy võ thuật truyền thống của Việt Nam vô cùng phong phú, nhiều môn phái, nhiều đặc trưng, nhưng tính thống nhất của võ Việt trên tinh thần hiện đại hóa phù hợp với bối cảnh toàn cầu và hội nhập hiện nay dường như vẫn chưa được rõ nét.”.

Trước hết, cần đẩy mạnh việc giảng dạy võ thuật trong các trường học, không chỉ dưới dạng một môn thể thao mà còn như một phương tiện giáo dục đạo đức và tinh thần thượng võ. Bên cạnh đó, việc tổ chức các giải đấu Võ cổ truyền trên quy mô lớn, kết hợp giữa thi đấu thực chiến và biểu diễn nghệ thuật, sẽ giúp quảng bá rộng rãi hơn đến công chúng. Ngoài ra, việc ứng dụng công nghệ trong giảng dạy và quảng bá võ thuật, như tạo các khóa học trực tuyến, phát triển nội dung số trên các nền tảng mạng xã hội, cũng là một hướng đi cần thiết để tiếp cận thế hệ trẻ. Bên cạnh đó, chính sách bảo tồn của nhà nước đóng vai trò quan trọng trong việc gìn giữ di sản võ thuật truyền thống. Cần có những chương trình hỗ trợ các võ đường, võ sư truyền thống, đồng thời khuyến khích nghiên cứu và sáng tạo trong việc phát triển hệ thống huấn luyện Võ cổ truyền phù hợp với yêu cầu của xã hội hiện đại. Ngoài ra, việc mở rộng hợp tác quốc tế, đưa Võ cổ truyền Việt Nam ra thế giới qua các sự kiện giao lưu võ thuật, giúp nâng cao vị thế của nền võ thuật dân tộc trên trường quốc tế.

Tóm lại, bảo tồn văn hóa truyền thống phương Đông và phát triển võ thuật Việt Nam trong bối cảnh hiện đại là một nhiệm vụ quan trọng đòi hỏi sự kết hợp giữa truyền thống và đổi mới. Chỉ khi có những chính sách hợp lý, cùng với sự chung tay của các nhà nghiên cứu, võ sư và cộng đồng yêu võ thuật, thì Võ cổ truyền Việt Nam mới có thể phát triển bền vững, vừa giữ được bản sắc dân tộc vừa thích nghi với thời đại mới.

3. KẾT LUẬN

Võ thuật cổ truyền Việt Nam không chỉ là một di sản quý báu của dân tộc mà còn là sự kết tinh của những giá trị văn hóa phương Đông, được hun đúc qua nhiều thế kỷ. Dấu ấn của tư tưởng Nho giáo, Phật giáo và Đạo giáo đã thấm nhuần trong triết lý, đạo đức và phương pháp rèn luyện của võ thuật, góp phần hình thành một hệ thống võ học không chỉ chú trọng kỹ năng chiến đấu mà còn đề cao tinh thần

thượng võ, nhân nghĩa và sự hài hòa giữa con người với thiên nhiên.

Bên cạnh yếu tố triết học, văn hóa phương Đông còn thể hiện rõ trong cấu trúc tổ chức của các võ phái, tinh thần “tôn sư trọng đạo”, cũng như phương pháp truyền dạy theo mô hình sư đồ, gắn kết chặt chẽ giữa thầy và trò. Võ thuật không chỉ là một công cụ tự vệ mà còn là con đường tu dưỡng nhân cách, nâng cao phẩm chất đạo đức và lòng yêu nước.

Tuy nhiên, trong bối cảnh hiện đại, võ thuật cổ truyền Việt Nam đang đứng trước những thách thức lớn khi đối diện với sự phát triển mạnh mẽ của các môn võ hiện đại và quá trình toàn cầu hóa. Việc bảo tồn và phát huy giá trị văn hóa phương Đông trong võ thuật cổ truyền không chỉ là trách nhiệm của những người làm võ mà còn đòi hỏi sự quan tâm từ cộng đồng và chính sách hỗ trợ từ nhà nước.

Nhìn chung, dấu ấn văn hóa phương Đông đã góp phần quan trọng vào sự phát triển của võ thuật cổ truyền Việt Nam, tạo nên một bản sắc riêng biệt mang đậm tinh thần dân tộc. Việc giữ gìn và phát huy những giá trị này không chỉ giúp võ thuật cổ truyền tiếp tục phát triển mà còn góp phần bảo tồn văn hóa truyền thống, khẳng định vị thế của Việt Nam trên bản đồ võ thuật thế giới.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ngô Xuân Bình (1988, Nhất Nam căn bản, tập 1, Nxb TDTT, Hà Nội.
 2. Alan Barnard Jonathan Spencer (1996). *Encyclopedia of Cultural Anthropology*, Routledge, New York.
 3. Phạm Phong (1999), *Lịch sử võ học Việt Nam từ khởi nguyên đến đầu thế kỷ XXI*, Nxb Tổng hợp, TP.HCM.
 4. Nguyễn Văn Hiệu, “Võ-từ góc nhìn văn hóa học”, tạp chí VHNT, số 407, tháng 5, 2018, tr.13-17.
 5. Báo Bình Định và Thông cáo báo chí của Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Bình Định (2024)
 6. Báo Bình Định, ấn phẩm Giải vô địch Võ cổ truyền quốc gia (2024).
 7. Báo cáo kết quả thi đấu Võ cổ truyền năm 2024 của Sở Văn hóa, Thể thao và Du lịch tỉnh Bà Rịa – Vũng Tàu, được công bố chính thức năm 2024
- Nguồn bài báo:** trích từ kết quả phân tích tổng hợp và nghiên cứu các tài liệu có liên quan của nhóm tác giả.
- Ngày nhận bài:** 10/1/2025; **Ngày duyệt đăng:** 15/4/2025.